

Examenverslag van economie havo, tweede tijdvak (2025)

Beste leerling,

In dit examenverslag voor leerlingen proberen we een zo goed mogelijk antwoord te geven op de volgende vraag:

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus behandelde kennis & vaardigheden?

Om een zo duidelijk mogelijk verslag te maken, hebben we de vragen onderverdeeld in vier categorieën.

- I. Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden
- II. Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag
- III. Een-stapje-extra-vraag
- IV. Niet voorgekomen in de cursus

De eerste categorie doet een beroep op algemene basisvaardigheden, welke we bekend veronderstellen. Categorie II en III zijn vragen die op te lossen zijn met de kennis en vaardigheden die je op de cursus geleerd hebt. De laatste categorie vragen is op de cursus niet aan bod gekomen. In *bijlage 1*, achteraan dit document, vind je een nadere toelichting van deze categorieën.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze categorieën niets zeggen over de moeilijkheidsgraad van een vraag. Een vraag die rechtstreeks op te lossen valt met kennis en vaardigheden uit de cursus (categorie II) kan best een pittigere opgave zijn dan een vraag die niet is voorgekomen tijdens de cursus (categorie IV).

Mocht je vragen of opmerkingen hebben naar aanleiding van dit examenverslag, dan horen we dit uiteraard heel graag! Je mag ons hier altijd over mailen op info@sslleiden.nl.

Met vriendelijke groet,

Hans Huibregtse

opgave	vraag	aantal punten	categorie vraag	toelichting categorie keuze:
1	1	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Conjunctuur' kon je terugvinden dat anticyclisch begrotingsbeleid tijdens een recessie betekent dat de overheid de bestedingen vergroot. Vervolgens kon je noemen dat dit niet kon door de afgesproken grens. Hiermee kon je beide scorepunten behalen.
	2	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In het blok 'Conjunctuur' kon je terugvinden dat anticyclisch begrotingsbeleid tijdens een recessie betekent dat de overheid de bestedingen vergroot. De extra denkstap was dit koppelen aan extra bestedingen die door dat land in Nederland werden gedaan, waardoor Nederland meer kon exporteren.
	3	3	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? In het blok 'Speltheorie' kon je terugvinden hoe een pay-off matrix werkt. Vervolgens kon je de kennis uit het blok 'Conjunctuur' toepassen om de pijlen te verklaren. De extra denkstappen waren dat een deel van de overheidsbestedingen uit het buitenland in Nederland terecht kwamen.
	4	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Je kon deze vraag beantwoorden via de rente op staatsleningen, wat behandeld is in het blok 'Inkomen'. Een andere manier was door de hogere overheidsinkomsten in de toekomst. Hier kon je mee oefenen bij opdracht 118 en 119 uit de opgavenbundel.
	5	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze vraag kon je de kennis over vraag en aanbod gebruiken, wat behandeld is in het blok 'Marktwerking'. Verder kon je het blok 'Inkomen' gebruiken voor de begrippen 'rente' en 'obligaties'.
2	6	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Hier kon je het begrip 'negatieve externe effecten' gebruiken, wat behandeld is in het blok 'Marktwerking'. Als je dit begrip vervolgens koppelde aan de vraag en beide kenmerken van een 'negatief extern effect' benoemde, kon je beide punten behalen.
	7	1	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Voor deze vraag had je geen specifieke economische kennis nodig en daarom rekent het Cito dit tot algemene kennis en vaardigheden. Je kon deze vraag beantwoorden met behulp van het blok 'Rekentechnieken', waarin deze kennis en vaardigheden worden opgefrist.
	8	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Elasticiteiten' is een tip behandeld over prijselasticiteit in een grafiek en dit kon je gebruiken om de goede grafiek te kiezen. Het ging bij deze vraag vooral om de helling van de lijn, en je kon daaraan zien of een product prijselastisch of inelastisch was.
	9	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Met behulp van het blok 'Overheidsingrijpen' kon je de nieuwe en oude evenwichtsprijs berekenen. Daarna kon je het blok 'Rekentechnieken' gebruiken om de procentuele verandering uit te rekenen.

	10	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Surplus' is uitgelegd met behulp van stappenplannen hoe je een surplus of overheidsinkomsten kan arceren. Met behulp van deze stappenplannen kon je de vraag beantwoorden.
3	11	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Het begrip 'consumentenvertrouwen' en hoe dit effect heeft op het BBP is uitgelegd in het blok 'Conjunctuur'. Je kon hiermee oefenen bij opgave 140 uit de opgavebundel.
	12	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Conjunctuur' is uitgelegd wat de rol is van de centrale bank en wanneer zij de rente omhoog of omlaag doet. Deze uitleg kon je gebruiken om bij deze vraag alle punten te verdienen.
	13	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap was het koppelen van de rente, die een bedrijf moet betalen, aan de winstgevendheid van een bedrijf. Vervolgens kon je de redenatie afmaken door te beredeneren dat de koers stijgt als een bedrijf een hogere winstgevendheid heeft. Bij deze vraag kon je de kennis uit de blokken 'Omzet, kosten & winst', 'Marktwerking' en 'Inkomen' combineren.
	14	2	IV	Niet voorgekomen op de cursus: Bij deze vraag kon je punten verdienen door de rente te koppelen aan hogere rentekosten van een bedrijf. Op de cursus wordt rente niet als kostenpost voor een bedrijf behandeld, omdat het tot de grotebakstof behoort.
	15	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Deze vraag vereiste geen specifieke economische kennis en daarom ziet het Cito dit als algemene kennis en vaardigheden. Je kon het blok 'Rekentekniken', waarin deze algemene kennis en vaardigheden worden opgefrist, gebruiken om deze vraag op te lossen.
4	16	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Verzekeren' zijn alle begrippen wat betreft verzekeren besproken. In het blok 'Marktwerking' zijn alle begrippen met betrekking tot de markt besproken. Je kon de kennis over deze begrippen gebruiken om de vraag te beantwoorden.
	17	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Je kon het blok 'Omzet, kosten & winst' gebruiken om te beredeneren dat de winst daalde als er extra constante kosten werden gemaakt. Verder was de extra denkstap dat je dit kon koppelen aan het grote marktaandeel van zorgverzekeraar A. Het begrip 'marktaandeel' is besproken in 'Omzet, kosten & winst'.
	18	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Hoe je een gevangenendilemma kan herkennen en oplossen is behandeld in het blok 'Speltheorie' van de cursus. Je kon de behandelde stappenplannen volgen om zo tot het goede antwoord te komen en alle punten te verdienen.
	19	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze vraag was het belangrijk de vraag goed te lezen om te begrijpen wat een 'vereveningsfonds' was. Verder was de eerder gegeven acceptatieplicht ook belangrijk. Je kon deze begrippen vervolgens toepassen met behulp van de kennis die behandeld is in het blok 'Verzekeren'. De extra denkstap was de eerder gegeven acceptatieplicht opnieuw gebruiken.
	20	2	I	Welke algemene kennis & vaardigheden kon je gebruiken? Bij deze vraag had je geen specifieke economische kennis nodig, maar was het wel belangrijk dat je goed de tekst gebruikte. In de vraag werd eerst gegeven dat verzekeraars op zoek gingen naar goede risico's en dat het vereveningsfonds dit probleem oploste. Je kon dit gebruiken in je antwoord om alle punten te verdienen. Het Cito beschouwt dit als algemene leesvaardigheden.
5	21	1	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Bij deze vraag was het belangrijk om de tekst goed te lezen om de betekenis van 'marktsentiment' te achterhalen. Vervolgens kon je de kennis over 'consumenten- en producentenvertrouwen' en de kennis uit het blok 'Conjunctuur' gebruiken om tot je conclusie te komen.

22	3	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? De extra denkstap in deze vraag was de economische redenering over de effecten van het overheidsbeleid grafisch weergeven. De gevolgen van het overheidsbeleid zijn besproken in het blok 'Conjunctuur' en je kon deze kennis gebruiken om de letters aan het goede economische verschijnsel te koppelen.
23	2	III	Wat was/waren de extra denkstap(pen)? Je kon de kennis uit het blok 'Economische kringloop' toepassen om erachter te komen wat een overheidstekort was. Vervolgens was de extra denkstap om dit te koppelen aan een hogere staatsschuld, die later terug moet worden betaald.
24	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Deze vraag kon je oplossen door de kennis uit het blok 'Inkomen' toe te passen. In het subblok 'De belastingsom' is een stappenplan behandeld, waarmee je de belasting kon uitrekenen.
25	3	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Je kon bij deze vraag het subblok 'De belastingsom' uit het blok 'Inkomen' gebruiken om de nieuwe en oude belasting te berekenen. Vervolgens kon je de gemiddelde belastingtarieven berekenen en deze met elkaar vergelijken.
26	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? Je kon het blok 'Inkomen' gebruiken om eerst op te schrijven wat nivelleren of denivelleren betekende. Vervolgens kon je dit begrip toepassen op de heffingskorting. Het begrip 'secundaire inkomensverdeling' wordt ook uitgelegd in het blok 'Inkomen'.
27	2	II	Welke stof uit de cursus kon je gebruiken? In het blok 'Economische kringloop' is uitgelegd dat een verlaging van de belasting kan leiden tot meer bestedingen van gezinnen, wat leidt tot meer bestedingen en dus meer vraag naar arbeid. Je kon de kringloop gebruiken om tot deze redenering te komen en alle punten te verdienen.
57			

verdeling per categorie:

categorie	aantal punten	percentage
I	5	9%
II	36	63%
III	14	25%
IV	2	4%
	57	100%

In hoeverre was het examen te maken met behulp van de op de cursus opgedane kennis & vaardigheden?

Dit gold voor: 96% van de vragen (namelijk categorie I, II en III).

Bijlage 1: Toelichting categorieën

Categorie I: Algemene (niet-vakgerelateerde) kennis & vaardigheden

Dit betreft de volgende vragen: vragen waarbij een beroep wordt gedaan op algemene kennis & vaardigheden. Dit zijn kennis & vaardigheden die niet zijn opgenomen in de eindtermen in de syllabus.

Categorie II: Alleen-kennis/aanpak-uit-de-cursus-vraag

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen die letterlijk voorkomen in de uitleg (in de uitleg of in een klassikaal voorbeeld);
- Vragen die letterlijk met een stappenplan op te lossen zijn;
- Vragen die vergelijkbaar zijn met opgaven uit de opgavebundel die vrijwel altijd worden opgegeven door de hoofddocent;
- Theorievragen die niet worden behandeld op de cursus, maar die we je van tevoren via de vakkenpagina geadviseerd hebben te leren (uit bijv. Samengevat);
- Vragen die vergelijkbaar zijn met vragen uit de voorbereidende opgaven.

Categorie III: Een-stapje-extra-vraag

Dit betreffen vragen waarbij je, de naam zegt het al, een stapje extra moet zetten. Oftewel: je moest je kennis en vaardigheden behandeld tijdens de cursus combineren met een stukje 'inzicht'. Bijvoorbeeld:

- Je moet net even buiten het stappenplan om denken;
- Je moet informatie uit de tekst halen om een bepaalde variabele voor een formule of berekening uit te rekenen.

Categorie IV: Niet voorgekomen op de cursus

Dit betreft de volgende vragen:

- Vragen over grotebakstof (examenstof die niet behandeld is tijdens de cursus). De stof is niet voorgekomen in de standaard opgegeven opgaven, de voorbereidende opgaven of opgegeven stof op de vakkenpagina.
- Vragen waarvan je redelijkerwijs niet kon vaststellen dat het om een op de cursus behandeld concept in een andere context gaat.